

В.Гусев рассматривает этот фактор с позиции интернационализации хозяйственной жизни с учетом процессов расширения международного разделения труда, усиления конкуренции, транснационализации, интернационализации капитала, функционирования транснациональных корпораций (ТНК), миграции рабочей силы, создания единого информационного пространства [1]. Такой подход, по нашему мнению, является весьма перспективным для дальнейших исследований рассмотренной нами проблемы.

1.Гусев В. Державна інноваційна політика: аспект інтернаціоналізації // Економіка України. – 2003. – №6. – С.77-84.

2.Ландарь І. Особливості залучення іноземних інвестицій в Україну // Економіка України. – 1998. – №12. – С.68-72.

3.Заїкіна О. Міжнародне співробітництво та внутрішні резерви інвестування в економіку України // Економіка України. – 2002. – №1. – С.70-78.

4.Денисенко М. Можливості активізації інвестування в сучасних умовах // Економіка України. – 2003. – №1. – С.28-32.

5.Семенов А. Міжнародні прямі інвестиції // Економіка України. – 1998. – №7. – С.77-84.

6.Міжнародний рух прямих інвестицій // Економіка України. – 2000. – №2. – С.67-73.

7.Комаров В. Інвестиції в СНД // Економіка України. – 2004. – №2. – С.74-81.

Получено 12.12.2005

УДК 338.46 (477)

О.А.КАРЛОВА, канд. екон. наук

Харківська національна академія міського господарства

Н.М.СВЕТЛОВА

Східноєвропейський університет економіки і менеджменту, м.Черкаси

ПРОБЛЕМИ ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ І ОСНОВНИЙ КАПІТАЛ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА ПО ЧЕРКАСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Аналізуються основні фонди Черкаської області. Розкривається соціально-економічний зміст і особливості відновлення, структура основних фондів і ефективність їх використання, залучення інвестицій в житлово-комунальне господарство.

Вступ до ЄС може зробити суспільство в країнах Центральної й Східної Європи (ЦСЄ) більш відкритим і прозорим, таким, що інтегруватиме ширші верстви населення й сприятиме активності своїх громадян. Водночас існує реальний ризик того, що вступ до ЄС посилить наявні владні структури, політичну і промислову олігархію, і ще більше поглибить суспільну байдужість і пасивність. Одна із загроз, схоже, йде від швидкості, з якою в останні роки просувається процес вступу в ЄС країн ЦСЄ. Навіть спеціалізованим неурядовим організаціям важко

встигати за змінами та контролювати й розуміти цей інколи надзвичайно технічний і складний процес, не кажучи вже про те, щоб брати в ньому осмислену участь. Нерозвиненість внутрішнього ринку, наявність великого тіньового сектору, відсутність фондового ринку та інвестицій залишаються основними економічними проблемами системи ЖКГ. Основною причиною існування тіньового сектору є спотворена система оподаткування; відсутність фондового ринку, пов'язана з недовірою до фінансових інструментів, корпоративного управління, де значну роль відіграють питання достовірності бухгалтерського обліку, фінансової звітності. Положення справ в ЖКГ супроводиться великою зношеністю систем, численними аваріями, значними обсягами кредиторської і дебіторської заборгованості [1, 2]. Добре відомо, що в багатьох українських регіонах громадянам не по кишені оплачувати навіть комунальні платежі.

Для модернізації ЖКГ необхідно привертати інвесторів, зацікавлених в отриманні прибутку в цій сфері діяльності. На сьогоднішній день такої зацікавленості немає, і ця сфера працює собі в збиток. Для житлово-комунальної галузі характерний низький рівень підготовки більшості кадрів для роботи в умовах цивілізованого і конкурентного ринку. В цілому низькими темпами упроваджуються нові управлінські технології. Принцип тарифного регулювання в ЖКГ не направлений на поліпшення економічного стану житлово-комунальних підприємств та основних фондів, сьогодні галузь знаходиться в кризі [1, 3]. Затвердження граничних рівнів тарифу в регіоні здійснюється на основі так званого методу індексації витрат базового періоду, коли торішні показники просто індексуються на рівень інфляції.

Подальше вдосконалення житлово-комунального обслуговування пов'язане з більш раціональним використанням наявних ресурсів, особливо в умовах кризової ситуації, погіршенням забезпечення енергоносіями та використанням нетрадиційних джерел. Щоб подолати цей недолік, потрібна система комплексних заходів, спрямованих на виховання у жителів почуття бережливості, забезпечення нового житла (кожної квартири) необхідною кількістю лічильників. Суттєвим резервом економії ресурсів є впровадження наукової організації праці на кожному робочому місці, механізація трудомістких процесів у комунальному обслуговуванні. Адже тут залишається високою частка ручної праці [6].

Метою статті є аналіз стану інвестиційної сфери в ЖКГ, розгляд комплексу питань, пов'язаних з підвищенням інвестиційної активності, внесення пропозицій щодо покращення інвестиційного клімату в галузі.

Слід акцентувати увагу на необхідності обґрунтування та удосконалення підходів у вирішенні проблеми припинення процесу занепаду основних фондів та покращення економічного стану в ЖКГ. Одним з реальних шляхів виходу з кризи можуть стати приватно-державні партнерства, в рамках яких можливо привернути інвестиції і високі технології в цей депресивний сектор економіки.

Вартість основних засобів підприємств, установ та організацій Черкаської області по первісній (переоціненій) вартості станом на кінець 2003 р. (включаючи основні засоби підприємств та організацій, що обліковуються централізовано Держкомстатом України) становила 22395,1 млн. грн., при цьому обсяги переоцінки основних засобів за 2003 р. склали 267,4 млн. грн., або 1,2% їх загальної вартості (рис.1). Основні засоби за видами економічної діяльності розподілилися наступним чином: операції з нерухомістю, здавання під найом та послуги юридичним особам займають 17,7% або 3969,3 млн. грн., транспорт і зв'язок 16,7% або 3741,1 млн. грн. Заклади освіти та установи державного управління мають на своєму балансі відповідно 4,1% (917,3 млн. грн.) та 3,4% (765,6 млн. грн.) основних засобів області. Решта основних засобів (11,9%) зосереджена в інших видах діяльності (табл.1).

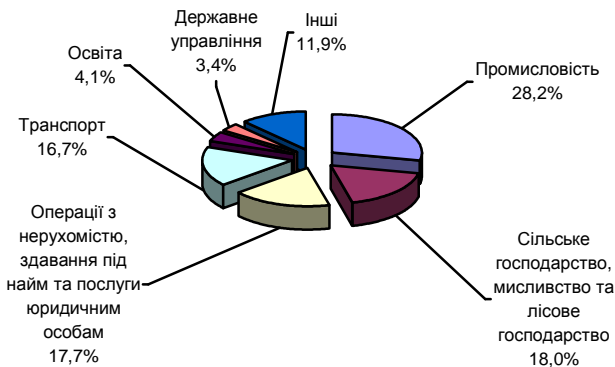

Рис.1 – Структура основних засобів по Черкаській області за видами економічної діяльності в 2003 р.

У 2003 р., в порівнянні з попередніми роками, майже не змінилась структура основних засобів за формами власності (табл.2).

Таблиця 1 – Показники по галузі „Житлово-комунальне господарство”
Черкаської області

Назва показників	Роки :			
	2000	2001	2002	2003
1.Наявність основних фондів, тис. грн.:				
- Всього по області	...	21157331	21196486	22395092
в тому числі, по м.Черкаси	...	8294700	7181168	7946711
2.Введено в дію основних фондів:				
Всього по області	325119	345668	415222	911463
в тому числі по галузі "Житлово-комунальне господарство"	45104
По м.Черкаси – всього	127955	116272	157367	331568
3.Інвестиції в основний капітал у фактичних цінах – всього, тис. грн.:				
по області	329726	430785	581621	966864
в тому числі по м.Черкаси	89409	77079	119723	179518
3. Інвестиції в основний капітал в житлове будівництво, тис. грн.:				
по області	34267	33733	34748	40290
по м.Черкаси	11101	12231	15076	13931
4. Введено в дію житлових будинків /кв. м загальної площі/:				
по області	108801	144713	118569	146196
по м.Черкаси	21099	65646	32780	52300
5. Надано платних послуг населенню, млн. грн.:				
по області	133,4	171,7	219,5	304,3
по м.Черкаси	71,1	91,4	134,4	199,2
6. Забезпеченість населення житлом /у середньому на одного жителя/ кв. м загальної площі:				
по області – всього,	23,5	23,9	24,2	24,4
в тому числі в міських поселеннях	20,1	20,8	21,0	21,1
у сільській місцевості	27,6	27,4	27,9	28,3
по м.Черкаси	19,6	20,0	20,0	20,1
Обладнання житлового фонду по області:				
- водопроводом	63,3	62,8	63,1	63,1
- каналізацією	63,0	62,5	62,9	62,9
- центральним опаленням	67,2	69,1	67,8	67,6
- газом	94,8	93,9	94,8	95,0
- гарячим водопостачанням	50,1	48,7	49,5	49,2
- ваннами (душовими)	59,2	58,6	58,9	59,1
- підлоговими електроплитами	3,5	2,9	3,3	3,0
Обладнання житлового фонду по м.Черкаси:				
- водопроводом	89,0	88,0	88,8	88,8
- каналізацією	88,8	87,7	88,6	88,6
- центральним опаленням	89,8	89,0	89,9	89,8
- газом	93,7	92,5	93,3	93,6
- гарячим водопостачанням	81,5	79,6	80,4	80,2
- ваннами (душовими)	86,5	85,1-	85,8	85,7
підлоговими електроплитами	5,3	5,0	5,5	5,1
Житловий фонд (тис. м ² загальної площі житла):				
по області	33600	33665	33781	33747
по м.Черкаси	5995	6053	6043	6064

Таблиця 2

	2000 р.	2001 р.	2002 р.	2003 р.
Всього	100,0	100,0	100,0	100,0
за формами власності державна	23,2	23,7	23,6	24,3
комунальна	20,5	21,9	22,9	23,0
приватна	2,6	3,2	3,5	6,1
колективна	53,7	51,1	49,9	46,4
міжнародних організацій та юридичних осіб інших держав	0,0	0,1	0,1	0,2

Більшість (46,5%) основних засобів підприємств колективної форми власності, знаходиться на балансі промислових підприємств, комунальної – 52,4% на балансі організацій, які займаються операціями з нерухомістю, здаванням під найм та надають послуги юридичним особам, державної – 52,2% на балансі підприємств транспорту та зв'язку[5].

За класифікаційними групами бухгалтерського обліку структура основних засобів у 2003 р. характеризувалась такими даними: 73,7% вартості становлять будинки, споруди та передавальні пристрої; 15,6% – машини та обладнання; 4,2% – транспортні засоби; 1,4% – інструменти, прилади, інвентар; 0,5% – земельні ділянки; 0,5% – робоча і продуктивна худоба; 0,1% – багаторічні насадження; 4% – інші основні засоби та необоротні матеріальні активи і за 2000-2003 рр. змін практично не зазнала [5]. Наявні основні засоби підприємств та організацій різних форм власності розподіляються за класифікаційними групами (рис.2).

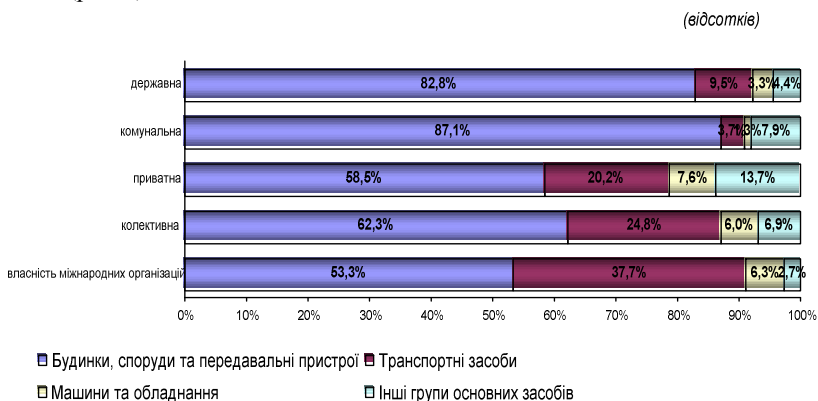

Рис.2 – Розподіл основних засобів по Черкаській області за формами власності в 2003 р.

Коефіцієнт оновлення основних засобів області у 2003 р. становив 4,1%. За видами економічної діяльності він коливався в межах від 0,9

(колективні, громадські та особисті послуги) до 14,2% (фінансова діяльність) (рис.3).

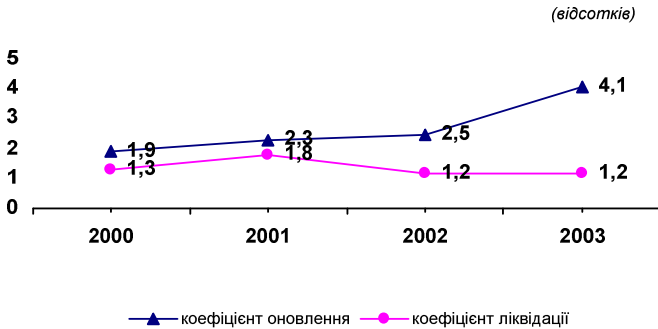

Рис.3 – Показники технічного стану основних засобів

Повільно оновлювалися основні засоби на підприємствах здавання під найм власної та державної нерухомості неvirобничого призначення (по 1,3%). За класифікаційними групами бухгалтерського обліку левова частка (63,4%) придбаних нових основних засобів – машини та обладнання [4]. На стан основних засобів впливає не тільки інтенсивність оновлення, а й процес ліквідації матеріальних активів. У 2003р. ліквідація основних засобів відбувалася у незначних розмірах – від 0,2% (здавання під найм власної та державної нерухомості неvirобничого призначення – в основному це житловий фонд). Оновлення основних засобів значною мірою залежить від інвестицій, які спрямовуються на капітальне будівництво і придбання машин та обладнання. У 2003 р. інвестиції в основний капітал становили 966,9 млн. грн., а витрати на капітальний ремонт – 145,3 млн. грн. (табл.3).

Таблиця 3 – Індеси інвестицій в основний капітал та коефіцієнти оновлення основних засобів по Черкаській області

	2000 р.	2001 р.	2002 р.	2003 р.
Індекс інвестицій в основний капітал, відсотків до попереднього року	89,0	113,2	129,9	158,5
Коефіцієнт оновлення основних засобів, відсотків	1,9	2,3	2,5	4,1

За останні роки основним джерелом інвестицій в основний капітал залишаються власні кошти підприємств та організацій. У 2003р. за їх рахунок освоєно 66,4% усіх вкладень в економіку області. Показники по галузі ЖКГ Черкаської області в частині прямих інвестицій збільшилися за рахунок:

- отримання спеціалізованими експлуатаційними підприємствами об'єктів енергопостачання, газо- і теплозабезпечення, водопостачання, каналізаційних мереж – відповідно до рішень місцевих органів виконавчої влади;

- отримання підприємствами комунальної власності об'єктів соціальної інфраструктури, які раніше знаходилися на балансі інших підприємств та утримувалися за їх рахунок.

Сума нарахованої за 2003 р. амортизації (зносу) становить 14,1% або 132,1 млн. грн. – у здаванні під найом власної та державної нерухомості невикористаного призначення (житлове господарство). Досить високий ступінь зносу основних засобів за видом економічної діяльності – здавання під найом власної та державної нерухомості невикористаного призначення – 32,9%. У 2003 р. житловий фонд області зріс порівняно з 2000 р. лише на 0,4% і становив 33747 тис. м². Питома вага площі ветхих та аварійних будинків у житловому фонді протягом чотирьох останніх років знаходиться в межах 0,4% і у 2003р. становила 151 тис. м². Слід зазначити, що обсяги щорічного введення в експлуатацію житла не перевищують площу ветхих та аварійних будинків. Так, у 2003 р. забудовниками усіх форм власності введено в експлуатацію 146,2 тис. м² загальної площі житла, з якої 98,9 тис. м² – індивідуальними забудовниками [5, 6]. Аналіз статистичних показників основних засобів по ЖКГ за останні роки свідчить, що практично не спостерігалася позитивна тенденція в оновленні основних засобів та уповільненні процесу їх старіння. На житлово-комунальні послуги проводиться державне регулювання цін/тарифів, що базується на таких основних принципах: доступності послуг; нормативному регулюванні надання послуг; відповідності тарифів розміру економічно обґрунтованих витрат; відкритості, доступності та прозорості цін для споживачів; відповідності оплати послуг їх наявності, кількості та якості; відповідальності виконавців за порушення вимог стандартів, нормативів, норм, порядків та правил; гарантії соціального захисту населення при оплаті за послуги. Найбільшу тривогу жителів викликає безперервне підвищення вартості платних послуг, оскільки підприємства ЖКГ нездатні реально забезпечити перелік послуг, які включає в себе передбачуваний тариф. Надано платних послуг населенню по Черкаській області в 2003 р. – 304,3 млн. грн., а в 2000 р. – 133,4 млн. грн., на 170,9 млн. грн. спостерігається збільшення в основному за рахунок підвищення тарифів [2, 6].

Формуванню ринкових відносин в ЖКГ, на наш погляд, заважають системні проблеми: неефективна тарифна політика, монополія місцевої влади на управління, формування попиту і пропозицій в ЖКГ

через затвердження нормативів споживання, цін і тарифів на послуги, переліків робіт, порядку оплати послуг, правил і регламентів. Фінансова криза в галузі багато в чому породжується ненадходженням коштів з державного бюджету, яка виникла тому, що населення спочатку вирішено було не примушувати оплачувати комунальні послуги повністю, бюджет ці дотації не покриває, а підвищувати тарифи влада не наважується з соціальних причин. ЖКГ попало в безвихідь: підвищувати тарифи не можна, а знижувати їх можна тільки за рахунок скорочення витрат, який неможливий без модернізації, на яку немає грошей. В державі повністю відсутня розумна концепція податкової політики щодо ЖКГ, що призвела б до якісного підвищення ділової активності та легальності економіки. Тільки в Закон України "Про оподаткування прибутку підприємств" з моменту його прийняття в 1997р. було внесено більш ніж 70 змін та доповнень [3, 4]. А це в свою чергу впливає на зацікавленість інвесторів в співпраці в галузі ЖКГ.

Конструктивно-створююча функція нової моделі полягає в забезпеченні широкомасштабної, всеохоплюючої модернізації економіки і суспільства, надання їм сучасного європейського вигляду, остаточного витіснення застарілих соціально-економічних форм та інституцій. В основі цієї моделі – здійснення глибоких структурних зрушень в економіці відповідно до світових тенденцій економічного та науково-технологічного процесу. Домінантою, серцевиною такої моделі є інноваційна складова, на основі якої забезпечується, з одного боку, оновлення виробництва, його матеріальних активів, форм організації та управління, всіх суміжних сфер життєдіяльності. З другого боку, інноваційний розвиток покликаний утилізувати проривні технології, які б гарантували випереджальне економічне зростання порівняно з європейськими та середньосвітовими темпами.

Однією з головних рис нової моделі має стати її глибока соціальна орієнтація, яка буквально пронизуватиме всі її ланки і механізми. Загалом має бути сформована інтегральна модель економіки, суть якої далеко не зводиться до примітивного копіювання чужого досвіду або ж до орієнтації на капіталізм індустріального типу. Інтегральна модель соціально-економічного устрою має увібрати в себе все розмаїття сучасного цивілізаційного процесу, його найвищі економічні та науково-технологічні досягнення. Водночас вона повинна твердо спиратися на власну господарську структуру, її порівняльні і конкурентні переваги, враховувати національну історичну спадщину, генетичне, народне економічне коріння [6]. Базову основу сучасної моделі має становити змішана економіка, в якій органічно поєднуються і доповнюють один одного приватний, державний та муніципальний сектори, ринкові і

державні регулятори, тобто грошово-фінансові та координаційно-планові інструменти і важелі, внутрішні і зовнішні чинники соціально-економічного поступу. Така модель соціально-економічного устрою дасть змогу уникнути пастки однобічності, односторонності у поставовці і вирішенні нагальних завдань країни.

Таким чином, концепція реформ у сфері ЖКГ базується на пріоритетах державної політики, на аналізі стану і основних тенденцій розвитку цієї галузі міського господарства, обліку основних проблем і суперечностей її функціонування, вимогах забезпечення соціальних гарантій і соціальної захищеності громадян. Вона обґрунтовує методи і інструментарій реформування міського ЖКГ і націлена на побудову ефективного господарського механізму, передбачає подальшу розробку і виконання великої кількості окремих програм і підпрограм, в яких повинні знайти відображення конкретні проблеми, стратегії, задачі, механізми реалізації, терміни виконання. Провідним способом подолання кризи є зміна всього комплексу формування і управління ЖКГ як через систему фінансування (переходу від бюджетного дотування до інших форм фінансування у тому числі і до оплати в повному обсязі житлово-комунальних послуг споживачами), через систему економічного поліпшення якості обслуговування, через систему конкурентоспроможності ЖКГ, інвестування, так і через систему забезпечення соціального захисту малозабезпечених верств населення. Для бізнесу важлива тарифна політика, якщо буде працювати система ціноутворення, тоді бізнес зрозуміє, які інвестиції він може вкладати. Необхідно провести моніторинг підприємств галузі за новими енергозберігаючими технологіями, сформувати антикризову систему державного менеджменту.

1. Загальнодержавна програма реформування і розвитку житлово-комунального господарства на 2004-2010 рр.

2. Про житлово-комунальні послуги: Закон України від 24.06.2004р. № 1875 - IV.

3. Про оподаткування прибутку підприємств: Закон України в редакції Закону України від 22.05.97р. № 283/ 97 - ВР, зі змінами та доповненнями.

4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 „Основні засоби”, затверджене наказом Міністерства фінансів України з 27.04.2000 р. № 92, зі змінами і доповненнями.

5. Статистичний збірник Черкаської області за 2003 рік. – Черкаси, 2004. – С.112.

6. Строкань Т.М. Соціально-економічна оцінка територіальної організації ЖКГ в регіонах // Економіст. – 2002. – №3. – С.56-70.

Отримано 12.12.2005